

Ist za korist delavskega
Judstva. Delavci se opravi-
čeni do vsakega, kar pro-
ducirajo.

This paper is devoted to
the interests of the work-
ing class. Workers are
entitled to all what they
produce.

PROLETARIE

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office
at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE
na številko v oklepaju, ki
se nahaja poleg vsakega
naslova, prileplje-
nega spodaj ali na
ovitku. Ako je (562)
številka
tedaj vam s prihodnjo šte-
vilko našega lista poteče
naročnina. Prosimo, po-
novite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 561.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 11. JUNIJA (JUNE 11th) 1918.

LETO (VOL.) XIII.

Demokracija in Jugoslovanstvo.

V nekem svojem govoru v Clevelandu je dr. Vošnjak po poročilu "Jugoslovenskega Svijeta" dejal:

"Čudim se, ko slišim velike besede, da pride-
mo Slovenci iz dežja pod kap, ako bo vladala v
zedinjeni Jugoslaviji Karagjorgjevičeva dinasti-
ja. Ne pomislimo pa, kaj je bila Srbija dosedaj,
ker jo gledamo skozi avstrijska očala. Mi nismo
bili dosedaj s Srbi v poznanstvu, in to je glavni
vzrok, da se ustvarjajo take bajke. Ako se je kak
narod kdaj boril za demokracijo, potem so bili to
Srbi."

Mi ne pravimo ravno, da pridemo z dežja pod
kap, ker se nam dinastija Karagjorgjevič tudi ni
zdelala slabša od dinastije Habsburg. Pač pa pra-
vimo, da je nespametno delati za polovično reši-
tev naloge, kadar je mogoča popolna rešitev, za-
lasti če je tista polovična rešitev sploh le navidezna
rešitev, ker ne odstranjuje sedanjih nevarnosti,
ampak ustvarja še nove.

Ampak kakor je dr. Vošnjak izrekel svoje
mnenje, tiči v njem veliko nesoglasje, četudi ga
sam nemara ni uiti opazil. Dr. Vošnjak govori
namreč v eni sapi o Karagjorgjevičevi dinastiji in
o Srbiji. To pa ne gre. Kdor ni popolnoma za-
preden v monarhistično mišljenje, ne bo metal na-
roda in dinastije v en lonec, kajti narod je eno,
dinastija pa drugo. Dinastija sicer, ne more eksis-
tirati brez naroda, nasprotno pa narod prav la-
hko eksistira brez dinastije.

Nam ni treba gledati Srbije skozi avstrijska
očala; gledati znamo dejstva čisto objektivno, am-
pak ravno kadar odložimo vsa naočala, spoznavamo
najjasneje, da dinastija Karagjorgjevič ni Sr-
bija in da Srbija ni dinastija Karagjorgjevič. Če

so se Srbi borili za demokracijo, ne sledi iz tega,
da morajo imeti kakšno dinastijo na svojem vratu.

Zdi se res, da dr. Vošnjak in ostali gospodje
iz jugoslovenskega odbora ne razumejo jugoslo-
vanskega vprašanja. Prvič ne razumejo, da ni
vprašane Karagjorgjevičeve ali sploh katere di-
nastije. Stvar stoji tako: Ali je jugoslovanstvo
vprašanje vprašanje vseh Jugoslovanov, ali ga
pa ni.

Po našem mnenju je vprašanje vseh Jugoslo-
vanov. In njegova vsebina je: Kako si Jugoslo-
vani najbolj urede skupno življenje, da bodo za-
varovani njih skupni interesi in da bodo obnem
vsi kolikor najbolj mogoče zadovoljni? Vsako
drugo formuliranje tega vprašanja je napačno.

Če se postavi jugoslovanstvo vprašanje s stali-
šča naroda in njegovih interesov, morajo biti vse
dinastične aspiracije izključene, ker pomenijo sa-
me po sebi vse kaj drugega in so torej za narodno
vprašanje vseh Jugoslovanov. Če ne bi bilo, ne
rešitev.

Dejali smo, da je jugoslovanstvo vprašanje
vprašanje vseh Jugoslovanov. Če ne bi bilo, ne
bi smelo imeti tega imena. Jugoslovane pa sestav-
ljajo danes različni deli: Srbi iz Srbije, Srbi iz Čr-
ne Gore, Srbi iz Avstro-Ogrske, Hrvatje, Slove-
nci, Bolgari. Če bi šlo le za Srbe iz Srbije in za
Srbe iz Avstro-Ogrske, bi bil problem pač ve-
liko bolj enostaven. Kakor se Italiji lahko pripo-
zna pravica do Trentina, tako bi se v tem slu-
čaju Srbiji lahko pripoznala pravica do srbskih
krajev in Avstro-Ogrski. Ampak položaj v resnici
ni tak. Dejstvo, da je tu cela zmes posameznih
delov, katerih se tiče jugoslovanstvo vprašanje v
enaki meri, se kratkoma ne more tajiti.

Kako je tedaj mogoče rešiti to vprašanje pre-
vično in demokratično?

Na vsak način morajo vsi deli enakopravni
vstopiti v reševanje. Vsako prvenstvo mora biti
od vsega začeta izključeno. Gospod dr. Vošnjak
pa vendar ne bo mogel tajiti, da ima po programu
londonskega odbora kraljevina Srbija absolutno
prvenstvo. Če govore dejstva tako, je pa zastoj
rabiti besede o enakopravnosti.

Enako logično je tudi, da se mora vprašanje
rešiti brez sedanjih vlad. Gotovo bi gospod dr.
Vošnjak priznal, da ne moreta imeti avstrijska in
ogrška vlada nobenega odločevanja pri tem, dasi
sta to danes vledi avstro-ogrskih Jugoslovanov.
Najbrže drju. Pašicu in vsled tega tudi drju. Voš-
njaku ne bo všeč, da bi vlada črnogorskega kra-
lja Nikole kaj odločevala. Če pa morajo biti iz-
ključene te vlade, po kakšni pravici naj bi tedaj
sedanja srbska vlada imela odločilno besedo? Ali
res ne razumejo gospodje od londonskega odbora
in njih zagovorniki, da pomeni že to nedovorno
hegemonijo kraljevine Srbije? Ali jim res ne gre
v glavo, da ne bila to nikakršna svobodna zdru-
žitev Jugoslovanov, ampak že zakrčkana aneksija
od strani kraljevine Srbije?

Gotovo jim gre v glavo. Le da jim je demo-
kracija prazna beseda za dekoriranje svojih govo-
rov. Demokratičnega čuta pa sploh nimajo v svo-
jih sreih in zato so na svoje delo v interesu Kar-
gjorgjevičeve familije naravnost ponosni.

Zdi se jim, da gre v nasprotju med njimi in
nami le za neznamno formalnost. Ker se ne znajo
postaviti na stališče naroda, jim je skoraj nemo-
goče dopovedati, da gre za globoko načelno razli-
ko in da je sodelovanje absolutno nemogoče, do-
kter ni vsaka hegemonija in vsako aprioristično

določanje monarhije in dinastije brezpogojno po-
kopano.

S stališča, da imajo le narodi sami brez obzira
na vse dinastije in brez obzira na tiste vlade, ki
slučajno danes obstajajo, rešiti svoje vprašanje,
in sicer le s tega stališča, dosežemo brez vsake te-
žave tudi možnost, da se pridružijo Bolgari skup-
nemu razpravi in reševanju skupnega vprašanja.
Kajti tudi pri njih je le kralj in njegova vlada
tisto, kar dela ovire. Če se bodo ostali Jugoslo-
vani imeli pogajati z bolgarskim narodom in če mu
podajo s svojim nastopom dokaz, da ne gre niko-
dar za hegemonijo, tedaj bo tudi z Bolgari lahek
opravek. Naj bi se sedanji obrekovalci Bolgarov
le spomnili na to: Ko se je sklenila balkanska zve-
za, je bilo med Bolgari navdušenje; ko se je raz-
bila in je namesto tega izbruhnila vojna med prej-
šnjimi balkanskimi zavezniki, so bili med Bolgari
upori.

Naposled naj omenimo le še to: Dr. Vošnjak
pravi, če se je kakšen narod kdaj boril za demo-
kracijo, so bili to Srbi. Temu ne oporekamo.
Vprašanje je le, koliko demokracije so v teh bo-
jih dosegli. Razum tega naj nam pa nikar ne
skusa sugerirati, da so se edini Srbi borili za de-
mokracijo. Dr. Vošnjak pozna zgodovino; naj
torej le nekoliko obudi svoje spomine, pa nam bo
moral pritruditi, da je danes že težko najti narod,
ki se še ni boril za demokracijo. Ampak kakor so
se zanj svoječas borili Nemci, pa ne sledi iz tega,
da bi morali drugi narodi prenašati njihovo nad-
vlado, tako ne sledi iz balkanskih bojev, da bi mo-
rala kateremu posameznemu pripadati hegemo-
nija nad ostalimi in s tem vloga balkanske Pru-
sije.

Prihodnji ruski kongres.

Dne 20. t. m. se snide v Moskvi zopet vsesrbski
kongres delavskih in vojaških svetov. Objava si-
cer ne pove nobenega posebnega namena, zaradi
katerega je sklican. Vendar so pa znamenja, ki
kažejo, da utegne njegovo zborovanje postati zelo
važno. V krogih, ki bi mogli biti poučeni o stvar-
eh, se pripoveduje, da se bo kongres še enkrat ba-
vil z brest-litovsko pogodbo in da jo nemara za-
vrže.

Nas ni nikdar nikalo hoditi med preroke. Po-
sebno kar se tiče ruskih razmer je v sedanjih ča-
sah vse ugibanje težavno. Kdor se noče ponašati
po zgledu tistih, ki se delajo, kakor da slišijo tra-
vo rasti, mora priznati, da je v Rusiji danes pre-
malo zaključnega, premalo definitivnega, pa pre-
več reči v porodu in v prehodu, da bi se moglo o
tej dečiji govoriti tako kakor o tistih, v katerih je
vse normalno. S poznavanjem današnjih ruskih
razmer se more le prav prav malo ljudi pobahati,
in še tisti, ki se morejo, niso popolnoma varni, da
bo njih današnje znanje jutri še dovolj zalogo.

Zaradi tega je tudi prerokovanje o kongresu
v vsakem slučaju prenašljivo. Tukaj nam niso
dovolj znane osebe, ki se ga udeležijo, in prav tako
ne moremo iz daljave razsvetliti temeljito spo-
znovati, da bi si mogli ustvarjati zanesljivo sodbo
o tem, kar stori kongres.

Toda Rusija je za ves svet tako važen pro-
blem, da se ni mogoče zadovoljiti s skomizgava-
njem. Potruditi se je treba, da se dobi slika, vsaj
toliko jasna, kolikor je v danih razmerah mogoče.
V ta namen je treba predvsem ločiti pleve od pše-

nice in zlasti zavreči vse tiste tatarske vesti, ki sli-
kajo položaj z razumljivimi nameni in tako črnih
barvah, da se ludobna tendenca na prvi pogled
spozna. Če bi človek verjel vsem bombastičnim
poročilom o anarhiji, o javnih zločinih, o idiotič-
nih ukrepih i. t. d. bi moral tudi verjeti, da je v
Rusiji prav vse prišlo ob pamet, in da ni dežela
nič drugega, kakor ogromna blaznija. Kajti uiti
manjšina, ki si je ohranila zdrav razum, ne bi mo-
gla mirno prenašati vseh tistih grozi in norosti,
katerih so nekateri časopisi včas vi polni.

Ozirati se smemo le na tiste vesti, ki so tako
potrjene, da je njih verjetnost zagotovljena.

Te vesti kažejo, da ni Rusija od vsega začetka
sprejela brest-litovskega mira z zadoščenjem. Da-
nes bo le malokdo še s prepričanjem verjel, da bi
bila Rusija lahko nadaljevala vojno, le če bi bili
boljševiki hoteli. Da so naposled podpisali tisto
nezaslišano pogodbo, je bila gotovo le neizogibna
nujnost.

Ampak od tedaj pa do danes so se vršili do-
godki, po katerih je bilo jasno spoznati, da ni imela
nemška vlada nikdar resnega namena, da bi
spoštovala vsaj tisto brest-litovsko pogodbo, ki
ji je itak pripadala ogromen dobiček. V resnici je
šla le za tem, da popolnoma razoroži Rusijo in si
s tem olajša nadaljnje rope. Brest-litovskega miru
ni drugod, kakor na papirju.

Boljševiška vlada je to že večkrat naglašala.
Sama se je pač strogo držala vseh pogodbenih
določb, da ne bi Nemčija dobila preteze za krši-

tev pogodbe. Ali kajzerjeva vlada, kateri je bila
pogodba o nevtralnosti Belgije le "krpa papirja",
ne vidi v nobeni pogodbi več svetosti. "Macht ist
Recht" je načelo, katerega se poslužuje tudi proti
Rusiji.

Ni verjetno, da so boljševiki sami kdaj dvomili
o tem. Na kongresu, ki je ratificiral brest-litovsko
pogodbo, je predsednik pozival delegate, naj se
pripravijo za obrambo, ker pride napad na svo-
bodo lahko prej, nego misli marsikdo. Protesti,
ki jih je potem vlada pošiljala v Berlin proti kr-
šitvi mirove pogodbe, so znamenja, da se Rusija
ni fanatično vdala v svojo usodo. Ampak zelo raz-
umljivo je, da niso boljševiki doslej mogli storiti
nič drugega, kakor protestirati in s tem juridično
zavarovati svoje pravice.

Vprašanje pa je, če bo ob času, ko se snide
kongres, mogoče že kaj drugega storiti. Ako bi
Rusija danes imela za akcijo sposobno armado na
razpolago, bi bilo ugibanje pač lahko. Nemčija
bi morala tedaj kmalu premikati divizije z zapad-
ne fronte na vzhodno in vsa vojna situacija bi se v
kratkem zasukala.

Ampak prav to je tista točka, o kateri nam je
danes skoraj vse neznan. Kdor nima moči, je ne
more nadomestiti s samo voljo. Rusija ima goto-
vo voljo, da bi obračunala s kajzerizmom in si za-
gotovila sadowe svoje revolucije; toda nihče izven
nje ne ve, če že more poskusiti, kar bi rada.

Zaradi tega so sklepi nameravanega kongre-
sa za nas popolnoma v zraku. Če ne sklene kon-

gres prav ničesar v tem oziru, ne bomo razočar-
ani. Ali pomanjkanje takega sklepa ne bo dokaz
pomanjkanja volje.

Mogoče bi bilo, da so vesti o nameravanim
preklicu brest-litovske pogodbe za enkrat le di-
plomatičen poizkus, da se ustavi nadaljnje prodi-
ranje nemških čet. Pa tudi v tem slučaju bi bila
ta diplomatična grožnja le posledica ruske voja-
ške nemoči, ne pa dokaz, da se Rusija zadovoljuje
s takim rezultatom. Tudi po tej grožnji kongres
lahko ostane pri brest-litovski pogodbi ali pa opu-
sti vsako diskuzijo o njej. Ampak to ne pomeni,
da ostane brest-litovski mir za Rusijo trajno ve-
ljaven.

Da izreče Rusija odločilno besedo, s katero se
upre nad njo izvršenemu zločinu, je le vprašanje
časa, predvsem vprašanje, kako in kdaj bo Ru-
sija mogla organizirati zadostno moč za uspešen
odpor. Ta naloga seveda ni igrača za otroke, kakaj
Rusija mora večino svojih priprav izvršiti tako-
rekoč pod kontrolo Nemčije. Toda če se je znala
ruska revolucija pod zemljo organizirati za odlo-
čilni boj s carizmom, bodo isti elementi našli tudi
sredstva za odpor proti kajzerizmu.

Le potrpljenja je treba imeti z Rusijo in vpo-
števatij njene ogromne težave. Če se ji ne postav-
ljajo še nove zapreke in ne ustvarjajo nove za-
drege, bo Rusija igrala svojo vlogo, še preden se
konča sedanja vojna. To pa bi izpolnilo najtop-
lejšje želje demokracije in bi mogoče pospešilo
njene interese.

Moč centralnih sil.

Med ljudmi, ki ne poznajo dovolj evropskih
razmer, vlada veliko strmenje nad dejstvom, da
kažejo centralne sile po skoraj štirih letih vojne
še vedno tako znatno moč, da stojijo na bojišču v
ofenzivi, medtem ko so doma njih vlade trdne v
sedlu.

Tega čuda bi bilo veliko manje, če bi ljudje
bolj vpoštevali položaj, kakršen je, pa ne tistega,
ki si ga sestavljajo njihove želje. To bi bilo že
zaradi tega priporočljivo, ker ni nikdar koristno
podeenjevati nasprotnika in precejevati samega
sebe. V vsakem boju je treba pravilno poznati
svojo in nasprotnikovo moč, kajti zmage se ne do-
segajo s samim navdušenjem, ampak z realno silo
in nje pravo uporabo.

Prav v sedanji vojni se je veliko grešilo z
vestmi o silnem stradanju, o pumtarskih pojavih,
o pomanjkanju materiala, o strašnih izgubah, o
finančnih polomih in Avstriji in Nemčiji. Te vesti
so lahko resnične. Ampak ljudem, ki jih čitajo,
pogostoma manjka pravo mero. Iz posameznih
odlomkov, ki so sami po sebi važni, si sestavljajo
celotno sliko, ki se ne vjema z resnico.

Centralne sile so še vedno moč, s katero je
treba povsem resno računati. Če konstatiramo to
kot dejstvo, nam ne prihaja na misel, da bi komu
jemali pogum ali pa celo slikali položaj tako, ka-
kor da so Hohenzollerni in Habsburžani nepre-
magljivi. Končni poraz nemške in avstrijske av-

tokracije je danes bolj verjeten, nego je bil začet-
kom vojne. Ampak da se doseže zmaga, je treba
vseskozi resnega dela in treznega vpoštevanja
razmer. Navsezadnje ne gre le za to, da se porazi
hohenzollernsko-habsburška avtokracija, ampak
tudi za to, da se porazi temeljito, pa čim hitreje in
s čim manjšimi žrtvami.

Centralnim silam se je posrečilo premagati
Rusijo in Rumunijo; na Balkanu je še vedno Sr-
bija, Črna Gora in večina Albanije v njih rokah;
na zapadni fronti so v ofenzivi; tudi na morju še
dosegajo tuhtant uspehe; le v Aziji je njih po-
ložaj očitno neugodnejši.

Doma ima Avstrija brez dvoma znaten ne-
mir; toda v celoti funkcionira aparat v centralnih
državah še vedno tako, da se ne more v kratkem
času pričakovati notranji polom. Možnost revolu-
cije vsaj v Avstriji ni izključena; ali dokler ni vi-
deti njenega aktivnega izbruha, je najbolje postop-
pati tako, kakor da se ne računa z njo. Če pride
vendar do tega, bo ves položaj olajšan, in z ugod-
nim faktorjem je tedaj vedno lažje računati, ka-
kor z neugodnim.

Če pa hočemo razumeti, kako je ta položaj
mogoče, se moramo predvsem spomniti, da se je
Nemčija nekoliko desetletij popolnoma sistema-
tično pripravljala na vojno in da ji je Avstrija
zvesto služila na tej poti. Namen, da se provocira
vojna, gotovo ni bil splošno znan ne v Nemčiji,

ne v Avstriji. Kljub temu, da so se v obeh drža-
vah od leta do leta povečevali vojaški izdatki, je
bilo splošno mišljenje to, da se doprinosijo žrtve
le paradnemu militarizmu, služecemu pač kolikor
toliko kot grožnja, kot demonstracija, vendar pa
v njegovih morebitnih vojnih pohotah brzdanemu
od vlad, ki imajo resno voljo, da ohranijo mir.
Da so bili vsi ti miroljubni prestolni govori, vse
pacifistične izjave kancelerjev, državnih tajnikov,
zunanjih ministrov in humburg, je bilo precej težko
verjeti in se je prepozno spoznalo. Zlasti nemška
vlada je znala svoje vojaške namene spretno skriva-
ti: Berekhtoldovim intrigam in provokacijam v
Avstriji se pa ni pripisovala posebna resnost; sma-
trale so se večinoma za nevarno igro, ampak ven-
dar le za igro nerodnega diplomata.

Danes je jasno, da je vendar vso politiko in
diplomacijo Nemčije in Avstrije vodil namen, da
se ob primernem času provocira vojna. Militariz-
em teh dveh dežel ni bil le požrešna zver, zahte-
vajoča le zaradi svojega obstanka vedno več, am-
pak je bil stroj, ki so ga vlade povsem smotreno
izpopolnjevale, da postane idealno sposoben za
njih krvave namene. Dasi so tudi druge evropske
države imele svoj militarizem, je bila med vojnimi
pripravami enih in drugih vendar veličanska raz-
lika. Vsak nov korak v smeri oboroževanja je bil
najprej storjen v Nemčiji in Avstriji je vselej
takoj sledila. V srednji Evropi se je najprej vpe-

ljala črna vojska, "landšturm", o katerem ni za-
četkom nihče verjel, da bo kdaj igral vlogo dru-
gode kakor na papirju, pa opravlja sedaj vendar
popolnoma aktivno službo in je bil za to leta in
leta čisto po tistem organiziran. Nemčija in Avstri-
ja sta vedno delali prve korake pri pomnoževanju
rekrutnega kontingenta. Nemčija in Avstrija sta
si dali od svojih parlamentov oziroma delegacij
dovoliti milijardne "izredne" vojaške kredite po-
leg kolosalno naraščajočih rednih vojnih proraču-
nov. Tukaj se je uvedel zakon o vojnih dajatvah
za civilne prebivalce in za obrtna in industrijska
podjetja.

Pač so druge države skušale slediti; ampak
nikjer se niso delale vojne priprave v takem ob-
segu in nikjer ne s takim resnim namenom. Po-
vsem primerno bi se lahko reklo: Druge države so
civilne in imajo za vsak slučaj vojaške aparate;
Nemčija je militaristična država s civilnim pod-
ložništvom; za Avstrijo velja to le toliko manj,
kolikor je bilo tam vedno premalo energije za do-
sledno izvršitev namenov.

Brez vsakega ngovorja je bila Nemčija, spe-
cialno pa Prusija, najbolj militaristična država na
svetu. To se je poznalo tudi v civilnem življenju.
Carinski, železniški, poštni, administrativni urad-
niki niso bili le vojaško uniformirani, ampak ves
njihov nastop je bil tak, kakršen mora biti po pru-
(Konec na 3. strani).